

כב

ציור דמות מלאכים ודמות אדם

הנני מאשר קבלת מכתבך מיום ח"י אדר הראשון דנא, בשאלתך דלהלן, והנני להשיבך בקצרה מאפס הפנאי:

אגב, התקשיתי מאד בקריאתו (פעם אחרת כתוב כתב ברור), וכפי שהבינתי, רצונך לצייר דמויות בעלות כנפים "לא לכונת ציור מלאכים או דרי מעלה", אלא לכונה אחרת, שלא הבינתי בדיוק מה היא. ועוד הוספת שאין לגוף מראה אדם אלא מעין צפור בעלת פני אדם, והדמויות בדרך כלל מעורפלות וכו'. והנה הראו לך הלכה בשו"ע שאסור לצייר דמויות שבמדור שכינה, ורצונך לדעת אם יש היתר לציוריהן או שמא אסור הדבר וכו'.

כך מבואר בשו"ע (יו"ד סימן קמ"א ס"ג) אסור לצייר צורות שבמדור שכינה כגון ארבע פנים ושרפים ואופנים ומלאכי השרת וכן צורת אדם לבדו וכו' במה דברים אמורים בבולטת אבל בשוקעת כאותם שאורגים בבגד ושמציירים בכותל בסמנין מותר לעשותם ע"כ. ולפי זה דעת מרן היא להתיר ציור ואריגת צורות שבמדור שכינה בשופי. אלא שבטור הביא דעת הרמב"ן לאסור כל הנ"ל אף בשוקעת. ועיין בט"ז (שם ס"ק י"ב) שהביא דעת הר"ן הסובר כהרמב"ן ועוד, ותמה על השו"ע שלא הזכירם. ופסק לענין הלכה שאין להקל כלל נגד דברי הרמב"ן והטור, ועיין עוד בביאור הגר"א שם ס"ק כ"ד.

ורוב מפרשי השו"ע והפוסקים התעלמו מהשגה זאת, ואף רבנו הרמ"א לא הגיה כלל על דברי מרן, ומשמע שהסכים אתו. והחכמת-אדם (כלל פ"ה ס"ח) הביא סברת הרמב"ן והר"ן הנ"ל וסיים "וראוי לחוש לדבריו", ומשמע מלשונו שלא נטה קול לאסור נגד דעת מרן שהתיר בשופי. וגם הרב בן-איש-חי (שנה שניה מסעי אות

ט') אחרי שהביא המחלוקת הנ"ל סיים בכתבו: אך פשט המנהג להתיר בשוקעת ואין למחות בזה."

ובאמת שכך פשט המנהג, והראיה שציור צורת אדם פשט היתרה ואין מוחה, ולדעת הרמב"ן והר"ן הרי הוא מכלל האיסור. וכן אתה מוצא בסוכתם של תלמידי חכמים ויראי ה' ציור מלאך הנשלח מן השמים למנוע את אברהם משחיטת יצחק, ולא מצאנו מי שמחה לאסור ציור זה.

ואף אם ראוי ורצוי להחמיר בזה, הנה בנדון שלך יש צד ברור להקל, שכפי שנתבאר בשאלתך, אין כונתך לצייר מלאכים ממש, (כפי שהם מצטיירים בדמיוננו מתוך תיאורם בספרי הנבואה, היינו אדם שיש לו כנפים), וביחוד שכתבת עוד שאין לגוף מראה אדם והדמויות מעורפלות וכו'. באופן זה נראה לי פשוט ביותר שמותר לכולי עלמא ואין מי שיאסור בזה. אלא שאם זה דמות אדם ממש עם כנפים כצורת דמיון של מלאך יש להחמיר כדעת הרמב"ן והר"ן, והמקלים גם בזה כדעת מרן בשו"ע ודאי שיש להם על מה שיסמוכו.



עוד שאלת: "נודע לי שיש מחמירים שלא לצייר פני אדם, האם יש בכך בציור פני אדם פגם ביראת שמים, והאם כשהדבר נחוץ מאד ג"כ ראוי להחמיר". כבר הראת לעיל מקור ההלכה, וכבר רמזתי שציור צורת אדם פשט היתרו ואין מוחה. ועתה אוסיף: צורה בולטת אסורה אפילו אינה שלימה אלא מצד הפנים בלבד, וזה דוקא כשכל הגוף שלם, אבל צורת הראש בלבד ללא ידיים ורגלים מותר אף בצורה בולטת, וכן פרופ'יל מותר אף בבולטת, אלא שבזה יש חולקים לאסור. וכיון שהוא איסור תורה ודאי שראוי להחמיר. אלא שכל זה הוא בצורה בולטת דוקא, אבל ציור שאינו בולט

שאלה בג

קסז

(ויצוין שבליטת הצבע אינה חשובה בולטת) וכן אריגה, אין בזה מקום להחמיר אפילו ממדת חסידות.